
Z HISTORII OGÓLNOPOLSKICH ZLOTÓW ASYSTENTÓW RODZINY

Praca Socjalna nr 5(35) 2020, s. 7–21

ISSN 0860-3480

Z HISTORII OGÓLNOPOLSKICH ZLOTÓW ASYSTENTÓW RODZINY

DOI: 10.5604/01.3001.0014.4422

Licencja Creative Commons – Uznanie autorstwa 4.0

IZABELA KRASIEJKO*

OGÓLNOPOLSKIE ZLOTY ASYSTENTÓW RODZINY JAKO FORUM WYMIANY DOŚWIADCZEŃ ORAZ SZKOLENIA KADR SYSTEMU WSPARCIA RODZINY

ABSTRAKT

Przestrzeń do debaty na temat roli i zadań danego zawodu jest jednym z czynników służących jego profesjonalizacji i tworzeniu się tożsamości zawodowej. Możliwość wymiany doświadczeń i uzyskania wsparcia informacyjnego i emocjonalnego jest szczególnie ważna w przypadku zawodów pomocowych, gdzie bezpośrednie działanie z rodziną wywołuje wiele dylematów, szczególnie wtedy, gdy dzieci wychowywane są przez rodziców, których zachowanie niejednokrotnie nie sprzyja ich prawidłowemu rozwojowi, a nawet zagraża bezpieczeństwu dzieci. Przedmiotem dyskusji jest również usytuowanie służb społecznych względem siebie, spójność celów, oczekiwań i działań z rodziną i na jej rzecz. Kolejną sprawą jest wypracowanie unikalnej metodyki pracy dla danego zawodu, omówienie perspektyw i zagrożeń dla jego rozwoju.

Asystenci rodziny posiadają takie forum wymiany doświadczeń, integracji, poszerzenia wiedzy i wzmacniania kompetencji. Są nimi coroczne ogólnopolskie zloty. Celem prezentowanego opracowania jest opis organizacji i tematyki tych spotkań dla asystentów rodziny.

SŁOWA KLUCZOWE: asystentura rodziny, ogólnopolskie spotkania asystentów rodziny, profesjonalizacja zawodu asystenta rodziny

* Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie, Wydział Nauk Społecznych, Katedra Badań nad Edukacją, Ogólnopolskie Stowarzyszenie Asystentów Rodziny; ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2158-903X>

WSTĘP

Odkąd zaczęto przymierzać się w Polsce do prowadzenia działań nazywanych asystenturą rodziny, a były to lata 90. XX w., prowadzone są debaty nad rolą, zadaniami, metodyką oraz organizacją pracy jej wykonawców. Praca z rodziną z dziećmi, a zwłaszcza profesjonalne działanie w tym zakresie to ciągle pokonywanie różnych dylematów. Nie ułatwia sprawy wielość i często sprzeczność oczekiwań w stosunku do asystentów rodziny ze strony nie tylko rodzin, lecz także władz gminy, kadry kierowniczej i przedstawicieli innych zawodów pomocowych. Asystent rodziny balansuje nie tylko między oczekiwaniami rodzin a instytucji, lecz także między pracą na rzecz spójności rodziny a ochroną dziecka przed krzywdzeniem. Miejscem dyskusji na temat rozumienia roli i zadań asystentów rodziny w systemie wsparcia rodziny, kształcenia w zakresie niedyrektywnej metodyki pracy, wymiany dobrych praktyk, tworzenia postulatów do zmian w ustawie o wspieraniu rodziny są prowadzone od 11 lat ogólnopolskie spotkania asystentów rodziny, na które oprócz asystentów rodziny zapraszani są, w zależności od tematyki, również inni partnerzy w działaniu z rodzinami i na ich rzecz. W prezentowanym opracowaniu zostanie przedstawiony ich rys historyczny.

POMYSŁODAWCY I ORGANIZATORZY OGÓLNOPOLSKICH ZLOTÓW ASYSTENTÓW RODZINY

Pierwsze ogólnopolskie spotkanie asystentów rodziny odbyło się w dniach 30.11.–1.12.2009 r. w Gdyni. Zostało ono zorganizowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej przy aktywnym uczestnictwie wiceprezydenta miasta i organizacji pozarządowych z Trójmiasta, które już wcześniej zajmowały się asystenturą osób w sytuacji bezdomności i bezrobocia. Założeniem tej konferencji pt. „Asystentura – impuls do samozmiany” było m.in. wypracowanie przez jej uczestników (ok. 120 specjalistów – przedstawicieli 10 instytucji realizujących działania w zakresie asystentury, pracowników sądu rodzinnego, placówek oświatowych, przedstawicieli środowisk akademickich, organizacji pozarządowych, polityków, przedstawicieli władz wojewódzkich i samorządowych) wspólnego stanowiska dotyczącego rozwoju modelu wsparcia rodzin wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz strategicznego znaczenia tej pomocy w nowoczesnej

polityce naszego kraju. Udało się rozpocząć merytoryczną debatę popartą przykładami działań z 10 miast – rozwiązań przynoszących rezultaty. Na konferencji zainicjowano ogólnopolskie forum wymiany doświadczeń i dobrych praktyk, w ten sposób przyczyniając się do popularyzowania różnych form pomocy rodzinie, aby mieć wpływ na rozwiązania legislacyjne i zmianę postrzegania pomocy społecznej w Polsce. Spotkanie miało charakter warsztatowy. Wcześniej przesłano karty, na których przedstawiono charakterystykę realizacji asystentury rodziny prowadzonej przez zaproszone ośrodki pomocy społecznej i jeszcze wtedy powiatowe centra pomocy rodzinie. Analizowano założenia do ustawy o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej. Zastanawiano się nad szansami i zagrożeniami dla asystentury rodziny. Przesłano rekomendacje do Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Efektem tego spotkania była wieloautorska publikacja (Szpunar red., 2010) i podręcznik do metodyki pracy asystenta rodziny (Krasiejko, 2010).

Drugie ogólnopolskie spotkanie asystentów rodziny również odbyło się w Gdyni, rok później. Głównym jego celem było zaprezentowanie efektów dobrej praktyki, jaką było wsparcie rodziny realizowane przez tamtejszy Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w ramach projektu „Rodzina Bliżej Siebie”. Gdynia za pomocą analiz ilościowo- jakościowych (raport pod red. Szpunar, 2011) udowodniła, że warto jest finansować pracę asystentów rodziny. Mniej dzieci trafiło do pieczy zastępczej. Kilka lat później zlikwidowano palcówkę opiekuńczo-wychowawczą. Był to pierwszy krok w kierunku deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej.

Te dwie owocne debaty pokazały, że warto kontynuować pomysł ogólnopolskich spotkań dla asystentów rodziny. Podjęłam się go w ramach działalności Polskiego Instytutu Mediacji i Integracji Społecznej z siedzibą w Częstochowie (PIMIS), który prowadził również aktywności w zakresie dialogu społecznego, mediacji oraz szkolił kandydatów na asystentów rodziny.

Pierwszy, zorganizowany przez PIMIS, **Ogólnopolski Zlot Asystentów Rodziny** odbył się 6–7.09.2012 r. z udziałem ok. 60 osób w Piaskach koło Częstochowy. Jego głównym celem była integracja osób pełniących od niedawna funkcję asystenta rodziny i wymiana doświadczeń dotyczących metodyki i organizacji pracy. Służyły temu tematyczne podchody, wędrowka po Jurze Krakowsko-Częstochowskiej oraz ognisko. Jeden dzień poświęcono szkoleniu asystentów rodziny. Zastanawiano się nad sposobami realizacji ustawowych zadań asystenta rodziny zgodnie z wcześniej wypracowaną ideą zawodu, opisaną w publikacjach autorstwa Licińskiego

(2005, 2008), Krasiejko (2010, 2011, 2013b) oraz pod redakcją Szpunar (2010, 2011). Rozmawiano o organizacji i dokumentowaniu pracy asystenta rodziny. Na panelu dyskusyjnym debatowano nad tym: „Kim jest asystent dla rodziny oraz jakie są blaski i cienie nowego zawodu?”. Kolejnego dnia odbył się warsztat nt. „Aby chciało mu się chcieć – motywowanie klienta do zmiany”.

W dniach 18–20.10.2013 r. w Częstochowie odbył się **II Ogólnopolski Zlot Asystentów Rodziny**, w którym uczestniczyło ok. 60 asystentów rodziny, przedstawiciele nauki oraz Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Współorganizatorem zlotu było Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Zaburzeniami Psychicznymi i Ich Rodzinom „Yava”. Wykłady naukowców dotyczące stanu asystentury rodziny i polityki rodzinnej w Polsce stały się podstawą do dyskusji na temat profesjonalizacji zawodu asystenta rodziny, w której wzięli udział reprezentanci środowiska naukowców i praktyków oraz przedstawiciele Departamentu Polityki Rodzinnej MPiPS. Burzliwa debata dotyczyła wielości i różnorodności zadań asystenta rodziny i niewspółmiernej do nich możliwości uzyskania średniego wykształcenia oraz trudnych warunków pracy. Wypracowano już wtedy postulaty dotyczące zmian do ustawy o wspieraniu rodziny, które do tej pory nie weszły w życie. W trakcie tego zlotu asystenci rodziny mogli również poszerzyć swą wiedzę i umiejętności, uczestnicząc w warsztatach odnoszących się do metodyki pracy z rodziną biologiczną wychowującą dzieci lub mającą dzieci w pieczy zastępczej. Kontynuacją zlotu było dwudniowe szkolenie dotyczące pracy z rodziną z osobą z zaburzeniami psychicznymi.

Między drugim a trzecim zlotem okazało się, że warto poczynić starania, by mogło w nim uczestniczyć więcej osób z różnych części kraju. Postanowiłam więc, że będzie odbywał się on w każdym roku w innym województwie. W tym celu musiałam zainteresować pomysłem na zorganizowanie zlotu instytucje prowadzące tam asystenturę oraz poszukać możliwości dofinansowania z lokalnych źródeł. Korzyścią, jaką dana gmina odnosi ze współorganizacji zlotu, jest możliwość zaprezentowania dobrych praktyk w zakresie wsparcia rodziny, współpracy multiprofesjonalnej oraz miejscowych atrakcji turystycznych. I tak, kolejny **III Ogólnopolski Zlot Asystentów Rodziny** odbył się w Białymstoku w dniach 25–27.09.2014 r. z udziałem ponad 100 osób. Głównym organizatorem poza PIMIS było Stowarzyszenie Pomocy Rodzinie „Droga”, Urząd Wojewódzki i Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku oraz miejscowy Urząd

Miasta. Przewodnim tematem była profesjonalizacja zawodu asystenta rodziny. Przedstawicielka Departamentu Polityki Rodzinnej Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej zaprezentowała wykład pt. „Asystentura jako możliwość wsparcia rodziny – mocne strony, dobre praktyki w Polsce”. Następnie władze województwa, miasta i stowarzyszenia zaprezentowały realizację asystentury rodziny w subregionie podlaskim. Kulminacyjnym momentem zlotu był panel dyskusyjny z udziałem naukowców, przedstawiciela ministerstwa, kadry kierowniczej oraz asystentów rodziny na temat oczekiwanych zmian w ustawie o wspieraniu rodziny. W czasie kolejnych dni zlotu odbyło się szkolenie asystentów rodziny z zakresu Podejścia Skoncentrowanego na Rozwiązaniach (PSR) – modelu metodycznego preferowanego w pracy asystentów rodziny (Krasiejko, 2011).

Asystenci rodziny odczuwali potrzebę poprawy warunków pracy. Większość z nich była zatrudniona na umowę cywilnoprawną za najmniejszą możliwą kwotę za godzinę pracy, bez zwrotów kosztów dojazdu do rodziny. Dlatego też postanowiono, by kolejny zlot odbył się w Warszawie, bliżej centralnych władz. Postanowiono zaprosić ministra pracy i polityki społecznej oraz przewodniczącą sejmowej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny, by przekazać im postulaty dotyczące zmian w zakresie organizacji pracy i praw pracowniczych. Udało się tego dokonać, gdyż **IV Ogólnopolski Zlot Asystentów Rodziny** odbył się w dniach 23–25.09.2015 r. w Centrum Nauki Kopernik w Warszawie. Uczestniczyło w nim ponad 200 osób, oprócz asystentów rodziny i kilku naukowców, przedstawicielka Departamentu Polityki Rodzinnej MPiPS (ówczesny minister pracy przesłał jedynie list) oraz wiceprzewodnicząca sejmowej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny. Współorganizatorem tego spotkania było Biuro Pomocy i Projektów Społecznych Urzędu m.st. Warszawy oraz Ośrodek Pomocy Społecznej Dzielnicy Praga-Południe. Możliwość prezentacji swoich działań mieli również asystenci rodziny z innych OPS m.st. Warszawy oraz z Powiślańskiej Fundacji Społecznej, która jako jedna z pierwszych w Polsce realizowała tę formę wsparcia oraz sformułowała jej podstawy teoretyczne i organizacyjne. Kolejny raz pracowano nad postulatami zmian w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, które przesłano do Departamentu Polityki Rodzinnej MPiPS oraz sejmowej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny. Tak jak wspomniano powyżej, dotyczyły one przede wszystkim uprawnień pracowniczych. Przez dwa kolejne dni odbywało się szkolenie z Dialogu Motywującego (DM) – modelu pracy z osobą lub rodziną, opartego, podobnie jak PSR, na mocnych stronach

klientów. W czasie tego zlotu, co istotne, ukonstytuowało się Ogólnopolskie Stowarzyszenie Asystentów Rodziny. Odtąd dołączyło ono do współorganizatorów ogólnopolskich zlotów.

V Ogólnopolski Zlot Asystentów Rodziny odbył się w dniach 13–14.09.2016 r. w Gdyni. Jego organizacją, jak co roku, zajął się PIMIS we współpracy z Urzędem Miasta i Miejskim Ośrodkiem Polityki Społecznej w Gdyni oraz Ogólnopolskim Stowarzyszeniem Asystentów Rodziny. Wzięło w nim udział ok. 200 osób. Ten zlot był odpowiedzią na potrzebę uspołniczenia działań skierowanych do rodziny przez przedstawicieli różnych instytucji oraz podniesienia prestiżu asystenta rodziny. Dlatego też oprócz asystentów rodziny z całej Polski zaproszono gdyńskich pracowników socjalnych, kuratorów sądowych, pedagogów szkolnych i policjantów. W czasie trwania tego spotkania odbyły się warsztaty dotyczące roli poszczególnych służb społecznych w ramach pracy z rodziną, podziału zadań i zasad pracy w zespole multiprofesjonalnym. W zlocie udział wzięła minister rodziny, pracy i polityki społecznej oraz sekretarz stanu, którzy omówili stan polityki rodzinnej w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem programu 500+, wokół którego rozgorzała burzliwa dyskusja. Asystenci rodziny wskazywali bowiem pozytywne i negatywne aspekty tego rozwiązania.

Na spotkaniach pokazywano dobre praktyki w zakresie realizacji asystentury rodziny, w tym w zakresie różnych możliwości usytuowania jej w gminie. W Częstochowie i Warszawie asystentura prowadzona była przez ośrodki pomocy społecznej, w Białymstoku – przez organizację pozarządową. W kolejnych dwóch miastach była ona prowadzona przez jednostki samorządowe, jednak związane z OPS: centrum wsparcia rodziny (Głogów) i zespół placówek wsparcia dziennego (Ostrołęka). Jak więc widać miejsca organizacji zlotów były starannie przemyślane. Kolejny **VI Zlot** zorganizowany bowiem został 14–15.09.2017 r. we współpracy PIMIS z Urzędem Miasta i Miejskim Centrum Wsparcia Rodziny w Głogowie (woj. dolnośląskie) oraz Ogólnopolskim Stowarzyszeniem Asystentów Rodziny. Ze względu na potrzebę dookreślenia roli dwóch ścisłych kooperantów w pracy z rodziną w gminie poświęcony był współpracy asystenta rodziny z pracownikiem socjalnym. Uczestniczyło w nim ok. 150 osób, po jednym asystencie rodziny i jednym pracowniku socjalnym z instytucji. Należy przyznać, że Głogów pokazał dobrą praktykę realizacji asystentury rodziny poza ośrodkiem pomocy społecznej. Burzliwą dyskusję wywołało wystąpienie sekretarza stanu w MRPiPS. Asystenci rodziny sfrustrowani kilkuletnim oczekiwaniem na

zmiany w przepisach prawa dotyczących warunków pracy wskazywali na niskie wynagrodzenie, dużą biurokratyzację swojego działania, niezrozumienie idei asystentury przez przełożonych oraz problemy we współpracy z przedstawicielami innych zawodów.

Tematyka kolejnego spotkania wynikała również z potrzeb asystentów rodziny. Często borykali się oni z niezrozumieniem ich roli przez przełożonych, którzy oczekiwali od nich kontrolującego modelu pracy. **VII Ogólnopolski Zlot Asystentów Rodziny** odbył się w dniach 10–11.09.2018 r. w Ostrołęce (woj. mazowieckie). Współorganizatorami było Ogólnopolskie Stowarzyszenie Asystentów Rodziny wraz z Zespołem Placówek Wsparcia Dziennego w Ostrołęce. W tym mieście również asystentura nie jest realizowana w OPS. Temat przewodni brzmiał: „Kierowanie zespołem asystentów rodziny w kontekście współpracy z instytucjami pomocowymi”. Celami przedsięwzięcia było dookreślenie rozumienia roli i zadań asystenta rodziny przez kadre zarządzającą asystentami rodziny w kontekście działań innych służb społecznych, w szczególności pracownika socjalnego i kuratora sądowego oraz wymiana doświadczeń z zakresu realizacji asystentury rodziny, w tym w ramach ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”, w środowisku zarówno miejskim, jak i wiejskim, w ośrodkach pomocy społecznej i organizacjach pozarządowych. Uczestniczyło w nim ok. 150 osób. Mogli wziąć w nim udział przedstawiciele kadry kierowniczej OPS.

Gospodarzem **VIII Zlotu** było Miasto Pabianice (woj. łódzkie), tj. Urząd Miasta i Miejskie Centrum Pomocy Społecznej, współorganizatorami – oprócz jak zwykle PIMIS – Ogólnopolskie Stowarzyszenie Asystentów Rodziny oraz Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi. Odbył się on 9–11.09.2019 r. Konferencja szkoleniowa dotyczyła psychopedagogicznych aspektów pracy z rodziną. Uczestnicy mogli wziąć udział w kilku wykładach i warsztatach dotyczących metod i narzędzi pracy z rodzinami z dziećmi. W spotkaniu uczestniczyło ok. 160 osób.

Kolejny **IX Ogólnopolski Zlot Asystentów Rodziny** miał odbyć się w dniach 24–25.09.2020 r. w Uniwersytecie Humanistyczno-Przyrodniczym im. Jana Długosza w Częstochowie (UJD). Zaproszenie do wygłoszenia wystąpień lub przeprowadzenia warsztatów nt. „Między wsparciem rodziny a ochroną dziecka przed krzywdzeniem – rola, zadania, dylematy etyczne asystentów rodziny” przyjęło kilkunastu naukowców zajmujących się pedagogiką rodziny z różnych szkół wyższych i kilku praktyków – trenerów, superwizorów, doświadczonych asystentów rodziny. Niestety sytu-

acja epidemiologiczna w Polsce i na świecie uniemożliwiła spotkanie w bezpośrednim kontakcie. Zlot będzie miał formę e-konferencji o charakterze naukowo-konsultacyjnym, która odbędzie się we wcześniej zaplanowanym czasie. Będzie miał postać internetowego forum dyskusyjnego i czatu na żywo wokół tez przygotowanych przez wykładowców oraz konsultacje online. Niektóre z przygotowanych na ten cel referatów można przeczytać w postaci artykułów w niniejszym numerze „Pracy Socjalnej”. Drugą ich część – w „Problemach Opiekuńczo-Wychowawczych”. Organizatorami e-zlotu jest jak w poprzednich latach PIMIS i OSAR oraz w tym roku UJD, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego, Urząd Miasta Częstochowy oraz Stowarzyszenie „DLA RODZINY”.

ZAKRES TEMATYCZNY PORUSZANY NA OGÓLNOPOLSKICH ZLOTACH ASYSTENTÓW RODZINY

Nie tylko w czasie pierwszych zlotów, ale cały czas dyskutowana jest rola asystenta rodziny oraz omawiane są czynniki stanowiące unikalność metody jego pracy.

Warto przypomnieć, że na pierwszym spotkaniu asystentów rodziny zorganizowanym w 2009 r. w Gdyni, w którym brało udział 10 instytucji realizujących w tym czasie pierwsze projekty dotyczące asystentury rodziny, można było zauważyć zaskakującą spójność rozumienia idei asystentury. Poszczególne ośrodki przedstawiły własne jej definicje, np. asystent „jest przyjacielem, doradcą, odnajduje mocne strony, pomaga wykorzystywać jej zasoby do radzenia sobie z codziennością, motywuje do podejmowania działań, wspiera w realizacji wyznaczonych celów” (MOPS Gdynia), „to osoba, która ma wzmocnić rodzinę, służyć jej radą, wspierać we wdrażaniu prawidłowych zachowań, wspólnie z rodziną określa sposób wyjścia z trudnej sytuacji życiowej, ustala mocne strony rodziny oraz rodzaj i kolejność podejmowanych działań” (MOPR Poznań), „to osoba wspierająca rodzinę w wykonywaniu jej podstawowych zadań, w sposób taktowny, dyskretny i ukierunkowany na zdobywanie celu *małymi kroczkami* – osiągnięty sukces jest zawsze sukcesem Rodziny – nie asystenta. Asystent nie wyręcza, a ukierunkowuje, wskazuje, motywuje i wspiera” (PCPR w Koszalinie), „jest *przyjacielem* rodziny, osobą, do której klient może mieć pełne zaufanie, jego podstawowym zadaniem jest motywowanie i wspieranie rodziny do realizowania wspólnie wytyczonych celów” (MOPS Sopot) (Rudnik, 2010,

s. 37–42). Rola asystenta miała więc polegać na towarzyszeniu rodzinie, ukierunkowaniu jej działań, wspieraniu w samostanowieniu i upodmiotowieniu. Kolejnym wspólnym oczekiwaniem wobec asystenta było holistyczne podejście do rodziny jako całości. Asystent miał mieć świadomość, że wszyscy członkowie rodziny mają na siebie wzajemny wpływ i nie jest możliwe świadczenie adekwatnej pomocy bez zrozumienia zawłości relacji pomiędzy nimi. Innym istotnym elementem interpretowania roli asystenta w kontekście podążania za rodziną było wzięcie pod uwagę jej potrzeb, oczekiwań oraz uwzględnienie możliwości i ograniczeń. To znaczy, że każdy, nawet najmniejszy postęp rodziny to sukces skrojony na jej miarę. Asystent miał mieć też na uwadze, że praca z rodziną zakłada długofalowość, czyli że istotnej zmiany nie da się osiągnąć w krótkim okresie. W toku analiz pojawił się swoisty katalog zadań, jakie ma do wykonania asystent. Dla przykładu w Poznaniu w pierwszej kolejności miał on wspierać rodzinę w rozwiązywaniu podstawowych problemów życiowych. W innym ujęciu (Kraków) podstawowym zadaniem asystenta jest prowadzenie treningów kompetencji opiekuńczo-wychowawczych, prowadzenia gospodarstwa domowego, dbania o zdrowie, organizacji dnia członków rodziny. Przy opisie roli asystentów rodzin pojawiał się także szczególnie katalog czynności, które w ocenie samych asystentów nie może, a wręcz nie powinien on wykonywać. Asystent nie może wcielać się w rolę członka rodziny oraz nie powinien wyręczać rodziny w realizacji jej funkcji (Bydgoszcz). Nie będzie także stawał się w pozycji eksperta (Częstochowa), nie wolno mu rozwiązywać problemów rodziny bez jej udziału (Poznań), nie powinien rozliczać rodziny z podjętych działań, lecz towarzyszyć jej w trudnościach (Sopot, Poznań). Zwracano uwagę, iż asystent powinien być powiernikiem rodziny, który wysłuchuje, wspiera i doradza, a nie żąda i autorytatywnie wskazuje cele do osiągnięcia. Ponadto, asystent powinien zachowywać bezstronność w relacjach z rodziną, dyskrecję, a także wyzbyc się wszelkich uprzedzeń, które uniemożliwiałyby przejrzyste spojrzenie na sytuację (Rudnik, 2010, s. 37–42). Jeśli więc chodzi o metodykę pracy asystenta rodziny, porównywano ją do specjalizacji pracy socjalnej, intensywnej pracy socjalnej, pracy socjalno-wychowawczej z elementami terapii (por. Krasiejko, 2010, 2011, 2013b, 2016, Szpunar red., 2010, 2011). Jeśli zaś chodzi o model metodyczny, proponowano implementację Podejścia Skoncentrowanego na Rozwiązaniach i Dialogu Motywującego (Krasiejko, 2011, 2012, 2016b). Warsztaty z tych podejść odbyły się na I, III, IV, VIII Zlocie oraz weszły

do programu szkoleń dla kandydatów na asystentów rodziny i osób wykonyjących ten zawód.

Idea asystentury, rola, zakres zadań, unikalna metodyka pracy asystenta rodziny były podejmowane w dyskusjach na kolejnych spotkaniach, przede wszystkim na I, II, III i IV Zlocie. Zauważono, że w niektórych większych miejskich ośrodkach pomocy społecznej, gdzie były prowadzone innowacyjne projekty tego typu jeszcze przed 2012 r. oraz jest możliwość udziału w superwizji i wsparcia koleżeńkiego, wypracowano jasne zasady pracy i zakres obowiązków asystenta rodziny. Tam asystent rodziny pełni funkcję polegającą przede wszystkim na wspieraniu członków rodziny w osiągnięciu ich celów (tych, które są zgodne z normami prawnymi i społecznymi). Inaczej jest natomiast z realizacją pierwotnej idei asystentury w ośrodkach, gdzie została ona rozpoczęta już po wejściu ustawy, zwłaszcza w małych, w których jest jeden asystent, osamotniony, niemający wsparcia kolegów-asystentów, ale też innych przedstawicieli służb społecznych. Tam kadra kierownicza i pracownicy socjalni oczekują od asystenta rodziny dyrektywności w kontaktach z klientami, stosowania modelu pracy skoncentrowanego na zadaniach, polegającego na przydzielaniu zadań i ich egzekwowaniu, szybkich efektów, prowadzenia nadzoru. Z przeprowadzonych dyskusji i ich analizy wynikało, że w praktyce nie występuje jedno rozumienie roli, zadań i sposobów wykonywania pracy przez asystenta rodziny, lecz całe kontinuum: od wyręczenia lub wchodzenia w rolę dobrej cioci przez towarzyszenie członkom rodziny w rozwoju ich umiejętności rodzicielskich i życiowych po dyrektywne narzucanie zadań i rozliczanie z nich oraz kontrolowanie i interwencję (Krasiejko, Świtek, 2015; Krasiejko, 2016a). Występuje również rozbieżność oczekiwań, tj. szybkich zmian w rodzinie przy równoczesnym braku wiary, że jakkolwiek zmiana w zachowaniu rodziców nastąpi. Ponadto – oczekiwanie ze strony władz gminy i przełożonych jedności rodziny za wszelką cenę. Asystenci rodziny twierdzili, iż odnoszą wrażenie, że czasem nie jest istotne dobro dzieci lub dobro rodziny, tylko czynnik ekonomiczny – oszczędności finansowe gminy z utrzymania dzieci w rodzinie lub powrotu dzieci do rodziny naturalnej (Krasiejko, 2013b).

Inną wskazywaną często rolą asystenta było koordynowanie wsparcia, płynącego od innych specjalistów. Nierzadko jest tak, że rodzina jest zmuszona do kontaktu i pracy z wieloma specjalistami – kuratorem sądowym, lekarzem, policją, pedagogiem szkolnym. Każdy z nich realizuje własne cele w środowisku. Natomiast słuszne wydaje się uspołnienie wsparcia, płynącego

do rodziny i ukierunkowanie go w taki sposób, aby działania wzajemnie się nie wykluczały, lecz uzupełniały. Takim „łącznikiem” pomiędzy specjalistami a rodziną staje się asystent rodziny. Problematyka współpracy z innymi służbami była podejmowana na V Ogólnopolskim Zlocie Asystentów Rodziny w Gdyni, VI – w Głogowie i VII – w Ostrołęce. Mówiono zarówno o problemach w tej współpracy, tj. traktowaniu przez pracowników socjalnych i kuratorów sądowych asystentów rodziny jako swoich podwładnych, którzy mają przynosić dane do oceny rodziny i wykonywać plan narzucany przez przedstawicieli tych zawodów. Kolejną bolączką był niższy status asystenta rodziny w OPS, wzmocniony niskimi warunkami pracy (umowa-zalecenie, brak własnego miejsca pracy w biurze, dostępu do komputera) oraz brakiem przywilejów pracowniczych, którymi dysponowali pracownicy socjalni (dotatkowy urlop, dodatek za pracę w terenie, umowa o pracę).

Już na pierwszym spotkaniu asystentów rodziny w Gdyni zauważono, że kluczem do skuteczności oddziaływania jest obudowanie działań pomocy społecznej otoczeniem wspierającym pozytywne zmiany (Guć, 2010, s. 92). Nie da się skutecznie wyprowadzać osoby z systemu wsparcia bez zaangażowania jej naturalnego środowiska – rodziny, sąsiadów, organizacji pozarządowych, parafii. Asystowanie musi funkcjonować w kontekście społecznym. Dopiero wciągnięcie otoczenia do działań asystentury daje szansę, że oddziaływanie i uzyskiwane dzięki niemu zmiany będą trwałe. Idealną sytuacją jest stan, w którym wpływy z otoczenia zmierzają w tym samym kierunku i mają spójny cel z działaniami podopiecznego realizowanymi we współpracy z asystentem. Wskazywane były walory modelu ekosystemowego.

Kolejnym działaniem realizowanym na Ogólnopolskich Zlotach Asystentów Rodziny było tworzenie postulatów zmian w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Podejmując się tego działania, asystenci rodziny chcieli zwrócić uwagę na potrzebę przywrócenia unikalnej, wspierającej roli asystenta rodziny oraz konieczność jasnego podziału zadań między zawodami pracującymi z rodziną z dziećmi, ustawienia ich na kontinuum pomiędzy wsparciem rodziny a ochroną dziecka przed krzywdzeniem. Chcieli zwrócić uwagę również na fakt, że asystent rodziny nie powinien pracować samotnie, lecz być członkiem zespołu multiprofesjonalnego. Ponadto zwrócono uwagę na potrzebę przywrócenia asystenturze rodziny wymiaru profilaktyki. Chciano dać rodzinom możliwości wyboru, z jakich instytucji chcą korzystać, czy z instytucjonalnych (OPS), czy samopomo-

cowych (NGO). Wskazywano na konieczność uczestnictwa asystentów rodziny w superwizji, polepszenia warunków pracy asystentów rodziny, co wiąże się z podniesieniem jakości ich pracy, rozwojem zawodowym, stabilizacją, zapobieganiem wypaleniu zawodowemu, fluktuacji oraz zmniejszeniem biurokracji. Proponowano więc ograniczenia zadań asystenta rodziny (art. 15) do tych, które związane są z pedagogizacją rodziców oraz wsparciem w realizacji spraw na rzecz domu i rodziny, a wykreślenie np. aktywizacji zawodowej czy działań interwencyjnych, które powinny wykonywać inne zawody. Proponowano uproszczenie procedury przyjmowania rodzin asystentury prowadzonej przez organizację pozarządową, centrum wsparcia rodziny lub zespół placówek wsparcia dziennego (art. 11). Wskazywano potrzebę współpracy między zawodami pomocowymi, zwłaszcza współdziałania gminy z powiatem, gdy dziecko przebywa w pieczy zastępczej (art. 100). Postulowano zagwarantowanie udziału asystentów rodziny w superwizji (art. 12), poprawę warunków zatrudnienia (umowa o pracę – art. 16) oraz nadanie uprawnień pracowniczych (m.in. dodatek za pracę w terenie, dodatkowy urlop, sfinansowanie szkoleń, podanie wzoru legitymacji służbowej, katalogu obowiązkowej dokumentacji – art. 17). Postulaty te były kilkakrotnie dostarczane MRPiPS, sejmowej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny. Do tej pory nie naniesiono poprawek do ustawy w tych obszarach. Efektem tych działań jest publikacja metodyczna wydana przez MRPiPS, która przedstawia rekomendacje dotyczące sposobu pracy i jej dokumentowania przez asystentów rodziny (Krasiejko, 2016b).

Dodatkowym walorem zlotów są działania integracyjne. Za każdym razem jest zorganizowane zwiedzanie z przewodnikiem atrakcji turystycznych miasta, w którym się on odbywa. Są występy muzyczne oraz uroczysta kolacja. Każdy gospodarz pragnie asystentom rodziny z innych miast zaproponować coś ciekawego. Był nawet rejs statkiem, podchody tematyczne i gra w golfa. Asystenci rodziny nie tylko na zajęciach, lecz także w kularach mają możliwość podzielić się wypróbowanymi rozwiązaniami w bezpośredniej pracy z rodziną lub możliwościami ulepszenia organizacji swojej pracy. Wymieniają się danymi, by później służyć sobie wzajemnym wsparciem. Mają również możliwość zapisać się do Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Asystentów Rodziny.

Wszystkie te działania wzmacniają asystentów rodziny, nie tylko w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji, lecz także pod względem emocjonalnym. Wzmocniony zaś pracownik lepiej służy rodzinie.

WNIOSKI

Spotkania asystentów rodziny są ważnym źródłem inspiracji poprzez wymianę wiedzy i doświadczeń. Uczestnicy otrzymują materiały szkoleniowe, przydatne im w wykonywaniu codziennej pracy. Mają możliwość utwierdzić się w przekonaniu, że to, co robią, jest dobre, lub dostrzec czynności niezgodne z założeniami i wartościami asystentury i je skorygować w dalszym działaniu. Poszerzają wachlarz metod i narzędzi. Często się zdarza, że po powrocie dzielą się w swoim miejscu pracy informacjami z innymi asystentami rodziny, pracownikami socjalnymi, przełożonym. Zdobywają nowe znajomości, co jest bardzo cenne dla asystentów rodziny pracujących w małych gminach, gdyż w trudnych sytuacjach mogą się skonsultować. Jest kilku asystentów rodziny, którzy nie opuścili żadnego spotkania. Pozytywnym następstwem zlotów jest również powołanie Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Asystentów Rodziny, które pełni funkcję propagującą właściwe rozumienie asystentury rodziny oraz prowadzi działania doradcze. Pokłosem zlotów są również publikacje naukowe dotyczące kształtowania się zawodu asystenta rodziny i podręczniki metodyczne. Frustracją dla uczestniczących w nich asystentów rodziny jest natomiast fakt, że wypracowane postulaty co do zmian w ustawie od kilku lat nie były przedmiotem analiz posłów i zmieniających się już kilka razy ministrów rodziny, pracy i polityki społecznej. Niektóre osoby wykonujące zawód asystenta rodziny dowiadują się, że w innych miejscach ich koledzy na tym samym stanowisku mają o wiele lepsze warunki pracy lub że oczekiwania przełożonych co do wchodzenia w rolę interwenta nie są słuszne. Po jakimś czasie, jeśli mimo ich starań zmiana nie jest możliwa, rezygnują z pracy.

BIBLIOGRAFIA

- Guć, M. (2010). Asystentura rodziny – szanse i zagrożenia z perspektywy gminy. W: M. Szpunar (red.), *Asystentura – nowa metoda w pomocy społecznej w Polsce* (s. 79–83). Gdynia: MOPS w Gdyni.
- Krasiejko, I. (2010). *Metodyka działania asystenta rodziny. Podejście Skoncentrowane na Rozwiązaniach w pracy socjalnej*. Wyd. 1. Katowice: Wydawnictwo Naukowe „Śląsk”.
- Krasiejko, I. (2012). Praca socjalna, wychowawcza i terapeutyczna asystenta z rodziną z wieloma problemami w Polsce. W: *Metodyka działania asystenta rodziny. Różne modele pracy z rodziną*. Wyd. 2 poszerz. i uzup., Katowice: Wydawnictwo Naukowe „Śląsk”.

- Krasiejko, I. (2011). *Praca socjalna w praktyce asystenta rodziny. Przykład Podejścia Skoncentrowanego na Rozwiązaniach w pracy socjalnej*. Katowice: Wydawnictwo Naukowe „Śląsk”.
- Krasiejko, I. (2013a). Debata o stanie i kierunkach rozwoju asystentury rodziny. *Problemy Społeczne*, 6.
- Krasiejko, I. (2013b). *Zawód asystenta rodziny w procesie profesjonalizacji. Wstęp do teorii i praktyki nowej profesji społecznej*. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”.
- Krasiejko, I., Świtek, T. (2015). Między wsparciem a kontrolą – różne rozumienie roli asystentów rodziny. W: T. Biernat, J.A. Malinowski, K.M. Wasilewska-Ostrowska (red.), *Rodzina w pracy socjalnej – aktualne wyzwania i rozwiązania* (s. 275–296). Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”.
- Krasiejko, I. (2016a). Asystent rodziny – towarzysz czy interwent?. *Praca Socjalna*, 2, 86–101.
- Krasiejko, I. (2016b). *Asystentura rodziny. Rekomendacje metodyczne i organizacyjne*. Warszawa: MRPiPS.
- Liciński, M. (2005). *Asysta rodzinna*. Pobrane z: <http://www.tpp.org.pl/materialy/asysta-rodzinna>.
- Liciński, M. (2008). *Rodzina dzieci bez przyszłości*. Pobrane z: <http://www.frs.pl/materialy.php>.
- Rudnik, M. (2010). Asystentura rodzin realizowana w ośrodkach pomocy społecznej w Polsce. W: M. Szpunar (red.), *Asystentura – nowa metoda w pomocy społecznej w Polsce* (s. 25–39). Gdynia: MOPS w Gdyni.
- Szpunar, M. (red.). (2011). *Asystentura rodziny. Analiza efektywności specjalizacji pracy socjalnej w kontekście projektu systemowego MOPS w Gdyni „Rodzina bliżej siebie”*. Gdynia: MOPS w Gdyni.
- Szpunar, M. (red.). (2010). *Asystentura rodziny – nowatorska metoda pomocy społecznej w Polsce*. Gdynia: MOPS w Gdyni.

NATIONAL MEETINGS OF FAMILY ASSISTANTS AS A FORUM OF EXPERIENCE EXCHANGE AND TRAINING FOR THE FAMILY SUPPORT SYSTEM STAFF

ABSTRACT

The space for debate on the role and tasks of a given profession is one of the factors serving its professionalisation and the creation of professional identity. The opportunity to exchange experiences and obtain informational and emotional support is particularly important in the case of assistance professions, where direct action with the family raises many dilemmas, especially when children are raised by parents, whose behaviour often does not favour their proper development, and even threatens their safety. The subject of the discussion is also the location of social services in relation to each other, coherence of goals, expectations and actions with and for the family. Another issue is the

development of a unique work methodology for a given profession, discussing the perspectives and threats to its development.

Family assistants have the forum to exchange experiences, integrate, broaden knowledge and strengthen competences. They are annual national meetings. The purpose of this study is to describe the organization and subject matter of these meetings for family assistants.

KEYWORDS: family assistantship, national family assistants meetings, family assistant profession professionalisation